

Pinsedag. Gunvors dåb 28. maj 2023 Trængstrup Kirke.

*Oplysning være skal vor lyst,
er det så kun om sivet,
men først og sidst med folkerøst
oplysningen om livet;*

Dette lille uddrag af digtet "Oplysning" fra 1839 af Grundtvig, som begynder med linjerne "Er lyset for de lærde blot", som er et programdigt om en kommende tids frihed og lighed i folket, kendetegner det menneskesyn, som har været kernen for stedet her i Trængstrup: oplysning være skal vor lyst. Dog ikke kun her på stedet, men overalt, hvor oplysningstanken slog rod i folk og kirke.

Det bærende ord for oplysningen i digtet er "være". Dette udsagnsord står i ønskeform og i fremtid, men gælder også i nutid: måtte det være sådan allerede.

Det andet bærende ord i digtet er "lyst", at oplysningen må være frivillig og lystbetonet. At oplysning smitter.

Det tredje bærende ord i digtet er "folkerøst", at hele folket måtte være besjælet af oplysning og frit udtale sig om oplysning, - er det så kun om sivet. Her kommer natursynet ind, og ikke kun som et nødrim for "livet", som det hele jo drejer sig om: det gælder selve livet. Eller i digtets ånd: samlivet.

I oplysningens ånd skal alt kunne siges, og det, der siges, skal kunne modsiges. Modsigelsens grundsætning på saglighedens og troværdighedens grund ligger indlejret i oplysningstanken.

Grundtvigs samtidige, Søren Kierkegaard, som på mange måder var hans modsætning, skriver det sådan:

Dette skal siges, så lad det være sagt. Her optræder igen "være" i ønskeform for fremtid og nutid, men i polemisk kontekst.

Dagens evangelium er et uddrag af Jesu afskeds samtaler med hans disciple, som ender med bort sendelses ordene: "så stå nu op, lad os gå herfra", uden anden ledsagelse end Helligånden, eller Talsmanden. Disciplene og alle senere oplyste skal nu stå på egne ben og svare for sig selv på eget ansvar. Eller på frihedens vilkår. Eller på alvorens vilkår. Eller på oplysningens vilkår. Eller på livets vilkår. På den gensidige afhængigheds vilkår. Det er hårde betingelser, og der er ingen smutveje. Det vil sige, at det er der alligevel, for hele menneskelivets historie handler ikke om andet end at finde på smutveje uden om betingelserne. Dette gælder også kirkens historie, eller alle kirkers historie. Altså er der ingen vej uden om erkendelsen, selverkendelsen. At ingen står mål med kravene om på saglighedens og troværdighedens vilkår at stå til ansvar.

Derfor er der stadig brug for Helligånden, eller Talsmandens røst i den form, den har fået i vores historiske danske form. Med ordene om at stå op, lad os gå herfra, er kristendommen endegyldigt blevet en historisk religion. Kristendommen, eller i bredere forstand, "Den Mosaisk-kristelige anskuelse", forbinder sig med og handler om det jordiske menneskeliv. Her er ingen fromhed eller menneskelig hellighed at klynge sig til. Selv om fromhed og menneskelig hellighed stadig står i fuldt flor alle mulige og umulige steder.

Vi skal stadig lytte til det sandhedens ord, som udsprang af Jesu jordeliv. Det gør vi i ritualiseret form i gudstjenestens mange forskellige led, som dog peger det samme sted hen: på menneskeligheden. Som nu i dag, hvor vi holder dåb over et lille menneske, Gunvor, som ikke forstår noget endnu, fordi vi voksne heller ikke forstår noget endnu.

Kommer hid kun med de små, som ej godt og ondt forstå, i hvis mund ej findes svig, just for dem er Himmerig; (Grundtvig 1836)

Her er det nærliggende at mindes Halfdans dåb på Skejby, hvor ingen forstod noget endnu. Hvor hans liv var begyndt alt for tidligt, og hvor vi var totalt prisgivet vilkårene og var afhængige af al menneskelig hjælp. Halfdan, som siden har udviklet sig til en forstandig og følsom dreng med sproglig opfindsomhed: jeg bor i Aarhus, Magnus bor i London Hus.

Vi er altså afhængige af den opmærksomhed, som livets vilkår byder os. At gøre opmærksom, og at blive gjort opmærksom. Men den opmærksomhed, vi næsten udelukkende bliver konfronteret med i vores samfund er den støjende. Fløjene i det politiske liv lader ikke hinanden noget efter i polemisk marks krigeriskhed. Medierne sende flader, især de elektroniske, er fulde af støj, herunder underholdningsindustrien. De sociale medier, som jeg kun hører om og ikke selv deltager i, er i mange tilfælde direkte ondsksfulde, og man har svært ved at trænge igennem i en større sammenkomst uden at råbe sig sig til opmærksomhed. For slet ikke at tale om den kirkelige støj, som selvfølgelig giver mest genlyd i medierne., og ikke kan nøjes med kirkerummet. Ja, måske er hele det offentlige liv blevet til underholdning. Indtag et ledigt standpunkt og lad alle dilemmaer og nuancer ude af betragtning.

Opmærksomhed er blevet til genlyd, genlyd af sig selv. Til selvspejling og ekkokamre, der ikke tåler modsigelse og er uden vilje til ægte indre modsigelse og anfægtelse. Den anfægtelse, der er en nødvendighed for al selverkendelse og oplysning. "Jeg holder daglig dommedag over mig selv" skrev forfatteren Henrik Pontoppidan, som var en sand oplysningsmand i sin samtid.

Den stilfærdige og lavmælte opmærksomhed bliver overhørt. Og er der noget mere umenneskeligt, end at blive overhørt, incl. selv at overhøre et andet menneske? Især hvis det gælder et barn! Det barn, som Gud har velbehag i, som det lyder i evangeliet.

Et ord, jeg ikke har været opmærksom på før, er ordet ventesor. Jeg opfatter ordet som den tilstand, der gør én sorgfuld over noget, man værdsætter, men som snart dør. Men som der dog stadig er liv forbundet med, måske endog opbyggeligt liv. Det kan være et enkelt menneske, som ligger for døden. Det kan være en uløselig konflikt, som nødvendigvis medfører et brud. Eller et ophør af noget værdifuldt, som har været en solid forudsætning i det offentlige liv, men som man igennem årene har vendt ryggen til. Som f.eks. den tilstand af klima angst og krigs angst, der tiltrækker sig den største opmærksomhed i disse år. Eller som i mindre skala den oplysningstradition her på stedet, som savner opbakning og vilje til opretholdelse. Ventesor er et godt ord for den tilstand, men den tilstand skal modsiges før den tager overhånd.

Et godt sted at begynde er i dag, hvor vi - med en metafor - lever på kanten af det mulige. Ikke blot i trods mod umulige vilkår, men i glæde over, at Gunvor i dag i dåben får forkyndt, -hvad hun ikke forstår -, at Gud har velbehag i hende og havde det i Halfdan, da han blev døbt. Vi, der hører og hørte det, forstod og forstår det heller ikke, men hører det i dag som et tilsagn om en vej ud af ventesor.

Blot en tradition, siger man om dåben, men hører ikke, hvad tradition betyder: at give videre, hvad man selv har fået, men ikke har forstået. Den opklares som livet leves indtil dets afslutning.

Men vi skal herfra, så lad os stå op og gå ud, hvor oplysningstraditionen endnu skal leve, modsige og modsiges. På vejen ud kan vi læse indskriften på mindestenen herude, som en bonde, der både læste Grundtvig og Søren Kierkegaard, - og blev hånet for det - en sand oplysningsmand, lod sætte et vers af Grundtvigs digt "Hvad kvidre I om, I spurve grå, så sent i kongens Have" (1838) , som var vendt mod biskop Mynster, en kirkens mand:

*Men Klogskab, Du glemmer, Herrens Aand, er Friheds Ven i
Nøden, og glemmer, Gud Faders højre Haand
er stærkere end døden”*

Amen

Salmer:

I al sin glans nu stråler solen

Apostlene sad i Jerusalem

Prædiken

Du, som går ud fra den levende Gud

O, lad din Ånd nu med os være

Dåb

Sov sødet, barnlille

Helligånden trindt på jord

Altergang

Løgnens fader vi forsager

Jeg ved et evigt himmerig